

Bryologická exkurze za historií mechorostů v Beskydech

Bryological field trip into the history of bryophytes in the Beskydy Mts

JANA TKÁČIKOVÁ¹ & SVATAVA KUBEŠOVÁ²

1) Muzeum Beskyd Frýdek-Místek,

Hluboká 66, CZ-738 01 Frýdek-Místek; e-mail: jana.tkacikova@muzeumbeskyd.com

2) Moravské zemské muzeum, botanické oddělení,

Hviezdoslavova 29a, CZ-627 00 Brno; e-mail: skubesova@mzm.cz

Abstract: The bryological field trip took place on October 12, 2024, in the forested area around the settlement of Hlavatá and Lučovec stream near the village of Bílá (Moravskoslezské Beskydy Mts). We surveyed a variety of habitats, including a forest spring, spruce forest, fir-beech forest, the vicinities of forest roads and streams, and other substrates. In total, 78 bryophyte species (26 liverworts and 52 mosses) were recorded. Among these, *Liochlaeana lanceolata* and *Hookeria lucens* are classified as Lower Risk – Near Threatened. Four species, namely *Riccardia latifrons*, *R. multifida*, *R. palmata* and *Trichocolea tomentella*, are listed under Least Concern – Attention list.

Keywords: Czech Republic, forest spring, threatened species, vascular plants

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Kučera et al. (2012), Kaplan et al. (2019), Kirk (2024)

Druhá bryologická exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS proběhla dne 12. října 2024, kdy jsme se sešli na parkovišti u kaple sv. Cyrila a Metoděje na Bílé, a to v počtu devíti účastníků včetně vedoucích (J. Tkáčikové a S. Kubešové). Po krátkém úvodním povídání o mechorostech jsme vyrazili po červené turistické značce směrem na vrch Kladnatá. Vystoupali jsme do sedla, k severnímu okraji osady Hlavatá, odkud jsme sestupovali dolů do údolíčka pravostranného přítoku potoka Lučovec. Zde nás zastihla pozdní hodina a museli jsme bryologické bádání ukončit.

Během cesty jsme se snažili nalézt vzácnou listnatou játrovku křížitku vystoupavou (*Lophozia ascendens*), kterou zde zaznamenal před 65 lety bryolog Valentin Pospíšil (Váňa & Hubáčková 1989). Bohužel i přes velkou snahu a intenzivní průzkum tlejícího dřeva se nám ji nepodařilo objevit. Štěstí nám nepřálo a přes velký počet prohlédnutých trouchnivých kmenů a pařezů jsme nenalezli ani šikouška zeleného (*Buxbaumia viridis*), který se v oblasti Beskyd vyskytuje poměrně často. V průzkumu jsme pokračovali při sestupování směrem k potoku Lučovec a tady jsme naopak byli velmi úspěšní. Díky pozorným účastníkům exkurze jsme nejprve zaznamenali malý porost a následně řadu dalších a větších populací mechu kápušky skvělé (*Hookeria lucens*; obr. 1). Jedná se vzácnější druh, vyskytující se především v horských oblastech, několik údajů je z Moravskoslezských a Slezských Beskyd a Hostýnských vrchů (Hradílek 2004). Nedaleko leží historická lokalita A. Vězdy – pod Vysokou u Hlavaté (Vězda 1955). Druh je

Obr. 1. Mech kápuška skvělá (*Hookeria lucens*). – Obr. 2. Mech kostrbatec řemenatý (*Rhytidiadelphus loreus*). – Foto J. Tkáčiková

v okolí obce Bílá roztroušeně rostoucí, nalezen byl na více lokalitách (Tkáčiková 2015, Blažek & Tkáčiková 2016). Jednotlivé mikrolokalitty tohoto mechu jsme během exkurze postupně zdokumentovali nejen fotograficky a sběrem dokladů do herbářů, ale také jsme kvalifikovaně odhadli velikost jednotlivých mikropopulací a zaznamenali přítomnost fertilních jedinců (přítomnost tobolek).

Během exkurze jsme zaznamenali celkem 78 mechorostů, z toho 26 játrovek a 52 mechů. Kromě mechorostů rostoucích běžně v lesích Moravskoslezských Beskyd, jako je kostrbatec řemenatý (*Rhytidiadelphus loreus*; obr. 2), lesklec čeřitý (*Plagiothecium undulatum*) nebo rohozec trojlaločný (*Bazzania trilobata*), jsme našli zejména kolem přítoku potoka Lučovec i vzácnější druhy, např. játrovku trsenku kopinatou (*Liochlaena lanceolata*) se statusem ohrožení LR-nt. Také jsme k velké spokojenosti účastníků exkurze nasbírali velké množství fertilních hub, včetně ukázkových exemplářů hříbu smrkového (*Boletus edulis*), kováře (*Neoboletus luridiformis*) a ryzce smrkového (*Lactarius deterrimus*).

Použité zdroje

- Blažek P. & Tkáčiková J. (2016): *Hookeria lucens* (Hedw.) Sm. – In: Dančák M. & Kocián P. [eds], Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska X., Acta Musei Silesiae, Scientiae Naturales 65: 244.
- Hradílek Z. (2004): Hookeriaceae Schimp. – kápuškovité. Verze 1.0. – In: Kučera J. [ed.], Mechorosty České republiky. On-line klíče, popisy a ilustrace [online]. – URL: <https://botanika.prf.jcu.cz/bryoweb/klic/families/hookeriaceae.html> (navštíveno 18. 12. 2024).

- Kaplan Z., Danihelka J., Chrtek J. jun., Kirschner J., Kubát K., Štech M. & Štěpánek J. [eds] (2019): Klíč ke květeně České republiky. Ed. 2. – Academia, Praha.
- Kirk P. M. (2024): Index fungorum [online]. – URL: <http://indexfungorum.org/> (navštíveno 20. 11. 2024).
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – Preslia 84: 813–850.
- Tkáčiková J. (2015): *Hookeria lucens* (Hedw.) Sm. – In: Dančák M., Kocián P. & Hlisenkovský D. [eds], Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska IX., Acta Musei Silesiae, Scientiae Naturales 64: 221–222.
- Váňa J. & Hubáčková J. (1989): *Lophozia ascendens* (Warnst.) Schust. – In: Duda J. & Váňa J., Rozšíření játrovek v Československu – LVI, Časopis Slezského muzea, série A, Vědy přírodní 38: 209–212.
- Vězda A. (1955): Příspěvek k rozšíření Bryophyt v Moravskoslezských Beskydech. – Přírodovědecký sborník Ostravského kraje 16: 96–98.

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavily J. Tkáčiková a S. Kubešová)

Nálezy označené (BRNM) jsou dokladovány v herbáři Moravského zemského muzea v Brně a nálezy označené (FMM) jsou dokladovány v herbáři Muzea Beskyd Frýdek-Místek.

Seznam lokalit

1. 99a. Moravskoslezské Beskydy, 6576c, Bílá (distr. Frýdek-Místek): lesní cesta (červeně značený turistický chodník) a okolní porosty od kaple sv. Cyrila a Metoděje až po severní okraj osady Hlavatá, 49°25'01,4"N, 18°22'14,7"E – 49°25'26,6"N, 18°22'19,3"E, 700–760 m n. m.
2. 99a. Moravskoslezské Beskydy, 6576c, Bílá (distr. Frýdek-Místek): lesní porosty směrem k bezejmennému pravostrannému přítoku potoka Lučovec, asi 350 m S od kóty 791 m v osadě Hlavatá, 49°25'26,6"N, 18°22'19,3"E – 49°25'27,6"N, 18°22'30,5"E, 750–760 m n. m.
3. 99a. Moravskoslezské Beskydy, 6576c, Bílá (distr. Frýdek-Místek): břehové porosty a koryto bezejmenného pravostranného přítoku potoka Lučovec, 49°25'27,6"N, 18°22'30,5"E – 49°25'33,7"N, 18°22'54,2"E, 690–750 m n. m.

játrovky

Bazzania trilobata: 1, 3 (FMM); *Blepharostoma trichophyllum*: 3 (BRNM);
Calypogeia azurea: 1, 3 (FMM); *Cephalozia bicuspidata*: 1 (BRNM, FMM), 3 (FMM); *Chiloscyphus coadunatus*: 1; *C. polyanthos*: 3 (FMM); *C. profundus*: 1, 2, 3 (FMM); *Conocephalum conicum*: 3 (FMM);
Diplophyllum albicans: 2 (FMM), 3 (FMM);
Lepidozia reptans: 1, 2 (FMM), 3; *Liochlaena lanceolata* (LR-nt): 3 (BRNM, FMM); *Lophozia ventricosa*: 2;
Marchantia polymorpha: 1; *Metzgeria furcata*: 1;
Pellia endiviifolia: 1 (BRNM, FMM); *P. epiphylla*: 1, 3 (FMM); *P. neesiana*: 1 (FMM), 3; *Plagiochila asplenoides*: 3 (BRNM, FMM), *P. porelloides*: 1, 3 (FMM);
Radula complanata: 1; *Riccardia latifrons* (LC-att): 3 (BRNM, FMM); *R. multifida* (LC-att): 3 (FMM); *R. palmata* (LC-att): 3 (FMM);
Scapania nemorea: 1, 3 (FMM), *S. undulata*: 3 (FMM);
Trichocolea tomentella (LC-att): 2 (BRNM), 3 (FMM).

mechy

Atrichum undulatum: 1 (FMM), 2, 3;
Brachytheciastrum velutinum: 1, 2; *Brachythecium rutabulum*: 1, 2; *B. rivulare*: 3 (FMM);
Calliergonella cuspidata: 1, 3 (FMM); *Campylopus flexuosus*: 2 (FMM); *Ceratodon purpureus*:
1; *Cirriphyllum piliferum*: 2; *Climacium dendroides*: 1; *Ctenidium molluscum*: 1 (FMM), 3
(BRNM);
Dichodontium pellucidum: 3 (FMM); *Dicranella heteromalla*: 1, 2, 3; *Dicranodontium denudatum*:
1 (BRNM), 3 (FMM); *Dicranum montanum*: 1, 2, 3; *D. polysetum*: 2 (BRNM, FMM);
D. scoparium: 1 (BRNM), 2, 3;
Eurhynchium angustirete: 1 (FMM), 3 (BRNM);
Fissidens taxifolius: 1 (FMM); *Funaria hygrometrica*: 1;
Herzogiella seligeri: 1; *Hookeria lucens* (LR-nt): 2 (49°25'31,8"N, 18°22'49,1"E – dva porosty [a,
b] 20 × 20 cm a [c] 5 × 5 m s pokryvností 10 %; 49°25'29,9"N, 18°22'45,0"E – [d] 0,3 × 3 m
a [e] 1 × 25 m, oba s pokryvností 10–20 %), 3 (BRNM, FMM; 49°25'28,0"N, 18°22'43,2"E –
[f] 2 × 3 cm; 49°25'28,3"N, 18°22'44,5"E – [g] 1 × 2 cm, [h] 2 × 2 cm, [i] 2 × 3 cm, [j] 3 × 3 cm,
[k] 3 × 5 cm, [l] 5 × 10 cm, [m] 50 × 100 cm s pokryvností 55 %, fertilní; 49°25'28,3"N,
18°22'45,0"E – [n] 1 × 3 m s pokryvností 20 % a [o] 5 × 5 cm; 49°25'30,0"N, 18°22'49,7"E – dva
porosty [p, q] 10 × 10 cm a pět porostů [r, s, t, u, v] 3 × 3 cm; 49°25'30,5"N, 18°22'50,1"E – [w]
0,3 × 1 m s pokryvností 50 %); *Hylocomium splendens*: 2; *Hypnum cupressiforme*: 1, 2, 3;
Isothecium alopecuroides: 1, 3;
Leucobryum glaucum: 1 (FMM), 2;
Mnium hornum: 3;
Orthodontium lineare: 1; *Orthotrichum affine*: 1 (FMM);
Palustriella commutata: 1 (BRNM, FMM); *Plagiomnium affine*: 1 (FMM), 2, 3; *P. undulatum*: 1
(FMM), 3; *Plagiothecium curvifolium*: 1, 2; *P. undulatum*: 1 (BRNM, FMM), 2, 3 (FMM);
Platygyrium repens: 1 (FMM); *Pleurozium schreberi*: 1, 2, 3 (FMM); *Pogonatum aloides*: 1
(BRNM, FMM); *Pohlia nutans*: 1; *P. wahlenbergii*: 1; *Polytrichum commune*: 1 (BRNM), 3;
P. formosum: 1, 2, 3; *Pseudoscleropodium purum*: 1 (FMM);
Rhizomnium punctatum: 1, 2, 3 (FMM); *Rhytidiadelphus loreus*: 3 (BRNM, FMM); *R. squarrosus*:
1, 2, 3;
Sanionia uncinata: 3 (FMM); *Sciuro-hypnum populeum*: 1; *Sphagnum fallax*: 2 (FMM);
S. girgensohnii: 1 (BRNM), 2, 3; *S. palustre*: 1 (BRNM), 3 (FMM); *S. squarrosum*: 1 (FMM), 2;
Tetraphis pellucida: 1, 2, 3; *T. tamariscinum*: 1, 2, 3 (FMM).

cévnaté rostliny

Uvedeny pouze druhy zařazené do některé z kategorií ohrožení dle červeného seznamu.

Abies alba (LC/C4a): 1, 3;
Blechnum spicant (LC/C4a): 1, 3;
Gentiana asclepiadea (LC/C3): 2, 3.